

© Lise Boissinot - CRDP d'Aquitaine

- [1. Objectius](#)
- [2. Dessenh](#)
- [3. Dialòg](#)
- [4. Tèxtes](#)
- [5. Documents iconografics](#)
- [6. Exercici de revirada](#)
- [7. Suggestions d'activitat](#)
- [8. Documents complementaris](#)

1. Objectius

- **Foncions lengatgièras**

Comptar, exprimir la quantitat.
Lo gost (dire çò qu'agrada o pas).

- **Fonetica**

Mai que mai prononciacion de *s, c, ç, z*

- **Gramatica**

Prioritat als vèrbs en *-ir*, present de l'indicatiu.
Augmentatius, diminutius

- **Lexic**

Lo vestit, las crompas, las diferentas actituds dins una relacion d'activitat comerciala : mercats, tractacions diversas, magazins, vida vidanta.

- **Cultura**

Comèrci e relacions umanas

2. Dessenh

[Introduccion generala § 3.2](#)

- **Lo luòc**

Ont son las dròllas ? Dins un magazin a, la seccion dels vestits. De remarcar mai que mai los capèls. Insistir sus la descripcion del primièr plan, del segond plan, del fons. Profitar de l'escasença per reactivar los advèrbis e preposicions de luòc (vist dins l'unitat 3) : la caissa prèp de la pòrta, a drecha, a senèstra, eca.

- **Los personatges**

Joana e Mirèlha. *Que fan ? Cossí son mostradas ? Las podètz reconéisser ? Dire son nom ? Quala es Mirelha ? Quala es Joana ?* Es la que pòrta las lunetas. *Ont se tròba ? Que ten dins las mans ? Que fa Mirelha ? Cossí son vestidas ?*

- **Las autras personas dins lo magazin**

La practica, las caissièras. *Que fan las autras personas ? Ont se tròban los manequins ? Cossí son ? Que fan las caissièras ? Los crompaires ? Cossí son vestits ?*

Se remarcarà la preséncia de dos òmes solament : *Perqué ?* Las ipotèsis que seguiràn permetràn d'implicar mai los dròlles de la classa : *Que cròmpan coma vestits los òmes ? Cossí son organizats los magazins ? Espaci òme e espaci femna ?*

Donar qualques noms de vestits avant de dintrar dins lo dialòg, veire las paginas dialectalas ont figura un pichon lexic per los vestits. Començar d'utilizar los augmentatius e los diminutius : *grandàs, pichonet.*

• Los nombres

Qualques prèses son vesedors : los far dire. Comparar : reactivar *mai, mens* (vist dins l'unitat d'abans). *Quant còsta ?* Dire s'es car o bon mercat. Far dire lo prètz dels vestits que cròmpan los escolans.

• Exprimir sos gostes

Que pensatz dels capèls / de las casquetas / de las bonetas ? Ne portatz ? Vos agrandan o pas ? Que pensatz del capèl de Mirelha ?

• Una altra istòria de capèl e de Mirelha

Òm se privarà pas de far referéncia a una altra istòria de capèl e de Mirelha : la de Frederic Mistral, de segur. Perqué pas la contar en qualques mots ? Donam en document complementari qualques vèrses de *Miréio*, que lo professor podrà legir, o far legir en provençal. Aquò pòt èsser l'escasença de trabalhar en interdialectalitat, tanben de far veire una altra grafia.

3. Dialòg

[Introduccion generala. Anèx 1](#)

Far reemplègar mai que mai los vèrbs en *-ir*, los augmentatius e diminutius, los gras de comparason.

4. Tèxtes

[Introduccion generala. Anèx 2](#)

1 Mièlher qu'a Mamot, p. 69

Gascon

Una lectura expressiva e teatralizada del profesor farà ressortir tot lo sens de las replicas e del dialòg que se debana dins una especiariá, entre una practica e l'especièr.

Que vòl crompar Baptista ? Cossí sabem çò que vòl ? Far reemplègar lo passat compausat, vist a l'unitat 4 : a escrich çò que vòl, a legit sus sa lista, eca. Que fai Basili ? Perqué se compòrta aital ? Qu'a decidit ? Aquò li agrada a Baptista ? Que li respond ? Perqué pren pas lo bilhet Basili ? Qu'espèra ?

Revirar, s'es necessari : *Que t'ameritarés que'u te panèssi aqueste bilhetòt de cinquanta mila !* (tu mériterais que je te vole ce billet de cinquante mille), o be zo reformular : *Baptista pensa que...*

A prepaus de cinquanta mila... s'agís pas d'euròs, de segur ! En se reportant a la data de publicacion, 1991, los escolans comprendràn que Baptista parla en francs... mas ? Seràn menats a trobar que lo personatge parla en ancians francs, çò que dona d'indicas sus son atge. *Coneisson de mond que fan aital los escolans ?*

Coma s'acaba lo dialòg ? Que pensa Baptista de Basili ? E que pensa Basili de sas practicas ?

Amb l'estudi d'aquel dialòg, se pòt reactivar lo present de l'indicatiu, a la persona 6, mas tanben tornar trobar la primièra e la segonda personas, e tanben serà l'escasença d'utilizar *servire* de practicar sas formas al present. S'apondrà aisidament *causir* (çò que li cal crompar), *legir* (la lista), *resistir*, *decidir*, eca.

De per lo sens, aquel tèxt se pòt botar en relacion amb *Pas accepta avesar !* de la pagina 70 del libre de l'escolan e amb lo dessenh qu'es a costat tanben, per d'escolans de nivèl avançat.

1 Albigeses, p. 69

Lengadocian

Lo tèxt serà de raprochar benlèu dels autres tèxtes que parlan de vilas, dins l'unitat 3 mai que mai (Grassa, Perigièrs, Avinhon, Pau, Praga, Arle, Brageirac), mas tanben dins las unitats 5 (Tolosa, Bordèu, Besièrs) e 11 (Marselha, Niça, Argièr).

Las questions de la pagina 74 del libre de l'escolan ajudaràn a la reformulacion.

Es de bon far de situar la vila sus la mapa de la pagina 149 del libre de l'escolan : Albi es lo cap-luòc del departament de Tarn, situat long de la ribièra, sus un puèg.

Lo tèxt es mens descriptiu qu' informatiu. Crestian Laux que visquèt longtemps a Albi n' es un bon coneisseire. Constata l'evolucion un pauc paradoxala de sa vila : las activitats tradicionalas de la vila e de son environa (minas, artesanat del cuèr, agricultura) son gaireben abandonadas, mas la vila es totjorn viva, e dona d' exemples precises : lo sector terciari se desvolopa (administracion, urbanisme, ensenhament...) e lo mond aiman de i demorar, e mai per anar trabalhar a Tolosa o París.

Evòca un urbanisme meridional que favoriza la vida sociala : lo Vigan, passejada centrala, amb sos arbres e sos cafès es comparat a las Lèas de Besièrs e a las Ramblas de Barcelona. De talha diferenta, aqueles luòcs an de fach la meteissa foncion, de passejada, de mercat de las flors, de circulacion obligada... *Ne conoissètz d'autres, dins las vilas del Miègjorn ?* A Tolosa e a Montpelhièr son de plaças que simbolizan lo còr de vila, a Marselha, es lo pòrt vièlh e la Canabièra. *E a Bordèu ? A Avinhon ? A Nimes ?* Cristian Laux fa pas la reclama per sa vila, la viu de l' interior e ne dona un imatge plasant.

Que sabètz mai d'Albi ? Cercatz sus internet

<http://www.mairie-albi.fr/arthisto/lieux/lindex.html>

Donatz tres noms d'Albigeses famoses :

- un explorator (Lapérouse, qu'un licèu pòrta son nom) ;
- un pintor (Toulouse-Lautrec que i a son musèu) ;
- un òme politic (Jaurès, nascut a Castres, que fa sos estudis, ensenha a Albi, puèi es elegit deputat de Tarn, i fonda la Verrerie ouvrière).

Citatz tres monuments istorics d'Albi :

- lo pont vièlh del sègle XI ;
- la catedrala Santa Cecília, de pèira ròsa, tipica del gotic lengadocian (es lo simbòl de la *reconquèsta* en país catar : al centre del catarisme, la vila donèt son nom a l'eretgia albigea) ;
- lo palais de la Berbia, palais episcopal ont se tròba lo musèu Toulouse-Lautrec.

Tèxtes p. 70-71

Aquí son assemblats de tèxtes que tractan d'activitats comercialas e artisanalas.

2 Maishants ahars, p. 70

Gascon

Un autre dialòg comic, qu'una lectura plan expressiva ajudarà a ne comprene lo sens. La dauna presica çò fals per conéisser çò verai. La Maria Tòrta se fa greujar, per pecat de sinceritat ! La dauna explica perqué vòl d'uòus coats, e la Maria Tòrta justifica sa triada.

Aqueste tèxt permetrà de tornar veire los aquesis verbals (persona 3 dels vèbs del tresen grop au present de l'indicatiu, e passat compausat). Aquí se veirà un còp de mai lo lexic del comèrci : *crompar, vendre, causir, decidir*, eca ; veire lo lexic donat dins las paginas dialectalas.

2 Pas accepta avesar ! p. 70

Lemosin

Aquel passatge tirat d'una novèla fantastica del *Leberaubre*, es situat a la debuta de la novèla per presentar lo personatge principal, que per desir de far fortuna anarà duscas a s'iniciar a de practicas d'adobaira mas aquò li portarà malur.

Lo lexic de la situacion comerciala serà reactivat, tant per comprene lo tèxt coma per parlar sus son contengut.

Èsser atentiu de tornar far utilizar los vèrbs en *-ir* : *chausir, s'esmalir, servir, sortir*, que se conjugan pas tots del meteis biais.

Las questions sus aquel tèxt de la pagina 74 del libre de l'escolan ajudaràn a far la reformulacion e donaràn d'elements per debatre.

Aquel tèxt, tal coma *Mièlher qu'a Mamot*, p. 69 del libre de l'escolan permetrà de debatre :

- los inconvenients e los avantatges del pichon comèrci ;
- los inconvenients e los avantatges del submercat.

Los escolans prepausan lors arguments, un d'entre eles pren de nòtas, puèi, totas las idèas (après correccion de la lenga escricha per lo professor) seràn marcadas, en dictada, o en copiar sus un fuèlh establìt per lo professor, sus los quasèrns personals dels escolans.

1 Sufrir per comptar, p. 71

Lemosin

Lo tèxt se pòt escotar duscas a *eschiva* ! puèi duscas a *maison* e duscas a la fin, en far trobar a cada còp cossí l'autora presenta son grand : *Que ne ditz ? Qu'a quò mòstra de son caractèr ? de sa vida ?* Las questions de la pagina 74 del libre de l'escolan ajudaràn per far una sintèsi après l'estudi.

De far formular las qualitats umanas d'aquel òme :

Que li agrada pas ? De far de despensas inutilas e inconsideradas, de plaidejar, de comptar.

Quines traches de sa personalitat li pòrtan tòrt per son activitat ? Se mòstra pas pro fèrm dins sas relacions amb las practicas per reclamar son degut, sap pas insistir per èsser pagat, sap pas comptar d'un biais eficaç.

Per far aquiescir correctament los nombres, se pòt adoptar la desmarcha del grand per comptar, fins a cinc puèi en augmentar la dificultat ; aquò se pòt menar jos la forma d'un jòc entre los escolans.

Sus lo modèl *per eschivar, eschiva !* se pòt far tornar emplegar de vèrbs del tèxt en los mesclant per tornar trobar la tresena persona del singular : *economizar, esparnhar, causir, vendre, prene, escriure, aver, getar, sufrir, multiplejar, deure, nurrir, patir, ganhar*, eca.

1 La destillariá, p. 71 Provençau

Dins *Lei camins de la saba*, Robert Lafont evòca son enfança vilatgesa, a Aiganhièrs (Mossac), en Gardonena (entre Alès e Nimes). Es un libre plen de saba justament, la de la lenga, la del país amb sas istòrias, son mond, sos pantaisses, sas odors totjorn presentas. Aquí, sèm a la debuta del roman. Lo narrator se soven quand èra jove de la destillariá de Deleuse. Ven de dire que o vòl *desvistar d'a través l'agachada d'un enfant*. Lo sovenir se vestís de la nostalgia d'un mond desaparegut.

L'enfant, mentre que son paire verifica los comptes, es pas qu'un agach. Agach pivelat per lo desòrdre de las aisinas amolonadas (veires, termomètres, esprovetas, cornudas... alambic) e per l'escuresina qu'augmenta l'impression de mistèri. De fach es un luòc magic. La fin del tèxt (non citada dins lo libre de l'escolan mentre que las nòtas i correspondon !) dona aquesta impression : *La maquina escambuda, destenchurada, sembla una aranha o una masca metalica. S'escaufa, rondina, sibla. La menèstra pren lo bolh.*

Qu'es lo principi de l'alambic ? Cossí se presenta ? Es per qué far ?

L'enfant fa virar la ròda per tirar lo vin de la tina, es nauta e larga, e quand li escapa, vira a revèrs e la manilha manca de lo tustar, de lo nhocar. Lo tèxt es escrich al passat. La frasa es dins lo tèxt original : *La ròda, una segonda aplantada, davalava, la manilha dins son vam escapava dei mans e nhocava l'estomac del dròlle, se garèsse pas de davant.* Avèm simplificat tanben la sintaxi, pr'amor que lo subjonctiu imperfach, amb sa valor modala d'irreal, es pas encara estat vist a la leiçon 6. Segur que l'objectiu d'aprendissatge linguistic, aquí, esquicha l'escritura literària... Un efiech que demòra pasmens e que se pòt far remarcar es lo passatge a la tresena persona (cambiament d'enonciacion que marca una presa de distància e que fa entendre lo narrator adult).

Los determinants relatius a l'odor son de far relevar, concernisson doas matèrias, la *raca* que sortís d'un costat : *lo vin violet, mostós, grumelós, una sentor espessa, fòrta a donar lo vomit* e de l'autre costat d'aigardent, lo *tres-sièis* qu'a una *odor mai seca, ferotja*.

De bon saber, p. 71

Le clafoutís

De veire tanben lo *Bon appétit* p.72 del libre de l'escolan. Dins la tradicion gastronomica de pas oblidar lo *magret* qu'es, prononciat a la francesa, *lo magre* de rit, o d'auca, en oposicion a la carn grassa. Cada region occitana es rica d'especialitats culinàrias que los noms son de francitan. Es plan aisit de far enquistar los escolans sus aquel subjècte.

2 Sus l'estanh de Taur, p. 72 Lengadocian

L'estanh de Taur es un estanh de granda superficia (7 500 ha) long de 13 km e larg de 5 km a son maximum. Es separat de la mar per una benda litorala estrecha, al nivèl de Seta (que per aquesta rason la vila sembla una *illa singulara*, coma ditz Paul Valéry. Son originalitat economica es la conchilicultura, elevatge d'ústrias e de muscles dins de pargues. Consultar lo siti <http://www.south-france.com/thau> per ne veire la configuracion particulara.

Ives Roqueta fa lo retrach d'un obrièr de pargue a Bosigas. Lo tèxt data de 1970, del temps que los occitanistas mai engatjats (Ives Roqueta es de la generacion militanta de *Viure*, revista d'analisi del Comitè occitan d'estudis e d'accion) s'ocupan d'analizar la situacion economica dels païses d'òc. Aquí evòca un cambiament dins la gestion dels pargues. Tradicionalament los concessionaris èran tanben marins o viticultors (lo rèire-país es consacrat a la vinha). Una evolucion comença en 1970, qu'Ives Roqueta analisa fòrça plan, cap a una professionalizacion dels conchilicultors que correspond a una extension del mercat ont de grands interessos regionals (Pechiney) e nacionals son presents. Ferdin a un patron americanofil (retrach satiric e risolièr) e lo bada. Fal'apologia del keynesisme : *lo sistèma american. Pagar plan per consomar fòrça, consomar fòrça per produire mai e en abans totjorn*. Roqueta li dona la paraula a la fin, e de son discors personal sortirà una veritat umana fòrta, dins una lenga populara e druda.

Quinas son las dificultats d'aqueste mestier ? Lo caractèr fisic e repetitiu, la durada del trabalh, en foncion de la sason : *montar de còrdas de sièis oras del matin a quatre o cinc o sièis o set oras del vèspre* ; las bigas que resquilhan, los muscles que còpan, la paura de s'escampar a l'aiga amb las bòtas...

De metre en relacion amb los pescaires e peissoniers de las fòtos.

2 La fiera de Beucaire, p. 72 Provençau

Es un òme d'afars establí a Nimes, Jean Michel, qu'escriguèt aqueste long poèma en *vèrses burlesques vulgaires*, vertadièr document etnografic, amb una descripcion menimosa e fòrta en colors de la famosa fièra de Beucaire. L'agach agut e l'umor i mancan pas. Escricha al sègle XVII, l'òbra coneguèt un grand succès al sègle següent.

La lenga de Jean Michel es lo lengadocian parlat dins lo ròdol de Nimes. A de traches provençals : *fau, dau, ostau, fai*, mas los traches lengadocians son mai nombroses : *los, las, sos, sas, aqueles*. Es un bon exemple de lenga del sègle XVII, dins lo genre burlesc, es a dire amb una escritura desligada e que considèra los manlèus al francés (*acheta, assortiment, chacun...*) coma d'elegàncias, d'agradanças. A costat d'aquò, lo poèma es d'una granda riquesa lexicala per evocar lo molon de las merças.

Una fièra, qu'es ? Un grand mercat temporari mas tanben un endrech qu'òm s'i amusa.

Ont se tròba Beucaire ? Sus Ròse en amont del deltà. Sa posicion ne fa, del sègle XII al sègle XIX – tant que Ròse foguèt una via granda de navegacion – lo luòc d'una fièra de las mai importantas d'Euròpa. A la fièra de Beucaire, se rescontravan òmes e merças de la region de Lion, du nord-èst de França, dels païses mediterraneus e de segur del rèire-país. La fièra començava lo 21 de julhet e durava 10 jorns. Se teniá dins de tendas e de baracaments a broa del flume. Lo desenvolopament del camin de fèrre l'arrouinèt.

Lo tròç causit del poèma presenta pas de dificultat de lenga particulara. Mòstra los mercants e los cromptaires de teissuts, *telas, rubans, quincalhas e dentelas*, de potingas. Michel suggerís amb sos exemples la mai granda diversitat de las practicas, de l'ordinària *purga* per l'estomac a la fantaserosa *elebòra* o, mai rafinat, la cròmpra de *drògas aromáticas per parfumar los gants...* Aqueste poèma narratiu e risolièr, en octosillabs leugièrs, es plen de notacions realistas coma aici *la caïssa blanca* ont cadun estrema sas crompas, e la polsa que dona set, sustot al vilatgeses, çò ditz, per que *fau qu'acheten davantage* e donc que demòren mai longtemps sul fieiral.

De senhalar l'expression *cargar per Beucaire* que se ditz duscas en Lengadòc bas per designar qualqu'un que pòrta un fais gròs, o qu'a de far un trabalh dels gròsses o qu'a tròp begut.

Per anar mai luènh

La foire de Beaucaire, un grand marché européen, Maurice CONTESTIN, Les Presses du Languedoc, Montpellier.

L'enbarras de la fièra de Beaucaire, de Jean MICHEL de Nimes, reprint par Lacour, Nîmes, 1993, avec préfaces et traductions par Georges Gros, Jean-Marie Marconot, Jean Roche.

L'embarràs de la fièra de Beaucaire, Felip GARDY, CEO, Montpellier, 1974

Lo fuèc de Sent-Joan, novèla, p. 73 Lemosin

Dins aquel raconte etnografic, Marcela Delpastre parla del rituaü del fuòc de Sant-Joan en Lemosin, coma ela lo deguèt conèisser. Aquelas practicas ancestralas meritan qualques explicacions per los joves escolans : son de rituaus que remontan fòrça luènh dins lo temps.

La Sant-Joan

Practica enquera seguida en Lemosin, mai dins d'autres endrechs d'Occitània. En Lemosin es pas una fèsta ligada al sant mas ben una fèsta pagana, *un periòd de jauvença, un d'aqueus moments urós ont lo sòrt sembla prodigar sas favors que, dins l'annada avián sonque d'equivalent l'epòca de la Nadal* (veire Unitat 4). Aital ne'n parla A. Goursaud dins « Cycle de la Saint-Jean », dins *La société rurale traditionnelle en Limousin*, volum 2, de A. Goursaud, ed. G. P. Maisonneuve et Larose, 1977. Van Genepp, folclorista de la debuta del sègle XX aviá estudiat la Sant-Joan dins lo Daufinat (*Folklore du Dauphiné*, t. II, La Saint-Jean).

De legir dins lo libre remirable de Marcela Delpastre, *Le Tombeau des ancêtres*, Payot, 1997. Parla en etnografa de la Sant Joan de sos rituaus, de sas significacions (p. 113 a 176). Serà interessant de far remarcar que la Sant-Joan correspond al solstici d'estiu coma Nadal correspond al solstici d'ivèrn, es a dire de moments essencials dins lo moviment de la Tèrra e de la lutz solària, moments que generèron de celebracions « paganas ». Lo crestianisme i venguèt puèi empeutar dessus de fèstas crestianas. La Sant-Joan, tan coma Nadal, servissiá a partir l'annada. Èra un moment important per los obrièrs agricòlas o bracièrs, que cambiavan de mèstre, d'ostal, d'endrech a-n-aqueste moment, coma per la Sant-Martin (de cançons tradicionalas nombrosas o atèstan).

Per los escolans

Aquel tèxt se pòt legir siá en un solet còp, siá en dos còps :
– los tres primièrs paragrafs : lo fuòc e las èrbas ;
– los tres autres paragrafs : los rituals de la fin del fuòc (los tisons gròs, los tisons pichons, las peiras).

Lo fuec

Quinas son las particularitats del fuòc de Sant-Joan ? Responsas dins los dos primièrs paragrafs. *Queu fuec brusla pas* vòl dire que crema pas la pèl.

Las èrbas, paragraf 3.

Las plantas utilizadas per la Sant-Joan son pas totjorn las meteissas dins totes los endreches ; se pòt menar d'enquistas aquí dessús. *Que fan las gents amb las èrbas ?* Per los noms de las plantas en lemosin se reportar al libre de Ives Lavalada : *Guide occitan de la flore, Limousin-Marche-Périgord*, edicion Lucien Souny, Limoges 2001.

E ara, que se fa per la Sant-Joan ? Sollicitar lo viscut dels escolans.

Per anar mai luènh

Un conte tradicional ilustra plan aquela pontannada de la Sant-Joan d'ivèrn a la Sant-Joan d'estiu, es *L'enfant de névia* (edicion illustrada en preparacion au CRDP d'Aquitaine, CDDP 64). En francés : *L'enfant de neige*, de Jan dau Melhau, collection Castor Poche, Flammarion.

Los provèrbis

Los provèrbis per la Sant-Joan son nombroses en occitan :

Se plòu per Sant-Joan

Gaire de vin, gaire de pan.

Per Sant-Joan los jorns son los pus grands

Se veses una oliva per Sant-Joan

Ne veiràs mila per Totsants.

Lo cial nos garde de l'aigatge de Sant-Joan

Per Sant-Joan, las abelhas se'n van .

Per Sant-Joan, sofra ta vinha, païsan.

Nadal e Sant-Joan partisson l'an.

5. Documents iconografics

Introduccion generala. Anèx 3

Los documents iconografics seràn l'escasença de preparar l'intrada dins los tèxtes o seràn lo supòrt d'aprendissatges complementaris après l'estudi dels tèxtes. Podràn tanben èsser utilizats per evaluar tant a l'oral coma a l'escrich.

Paginas 68-69 : capèls e vestiments

Après l'estudi del dialòg se pòt demandar als escolans de far un pichon comentari escrich (5-6 linhas), individualament o per grop de dos, per presentar un dels imatges d'aquela dobla pagina, puèi las frasas seràn servadas per lo professor que las reunirà, las sasirà per redistribuïr los tres comentaris a tota la classa.

Los capèls, p. 68

Suggestion d'exercici oral : parlar de l'imatge.

Cossí son presentats los capèls ? Son los uns sus lo autres, amontelats, amolonats, apilats. Parlatz-ne. N'i a amb de ribans, d'autres amb de flors, se pòt causar la color, o lo riban...

Dins quina matèria son faches ? De palha e de teissut.

A qui son destinats ? Per qualas escasenças ?

Boutique à Èze, p. 69

La fòto en color podrà èsser tractada coma la de la pagina 68 : far dire çò que se vei, per activar (o reactivar) los noms de qualques vestits, las colors, emplegar tanben de participis passats : *amochonat, pendut, mostrat*, eca. Aquò permet de perlongar lo vocabulari dins cada varietat d'occitan, vist amb lo dialòg.

Far situar Èze sus una mapa ; caracteristicas del luòc : los teules sus l'ostal, las pèiras de calcari, l'agave (planta del mond mediterranèu).

Se pòt tanben discutir de la mòda del vestit « provençal » (cf. p.97 del libre de l'escolan, las impressions tradicionals) e de la folclorizacion / comercializacion d'una cultura. La question de las indianas es abordada a l'unitat 8.

Publicité 1893, p. 69

Quala es la natura del document ? Sa data ?

Amb aquesta publicitat per los capèls se trabalharà sus la forma e lo sens.

La forma : un dessenh, de tèxt, tipologia, letras, e de segur la grafia ! Aquò serà l'escasença de far tornar escriure lo tèxt en grafia normalizada.

Lo sens : es per far vendre. Se pòt discutir sus los arguments emplegats per lo capelièr.

Que cal aver fach per vendre de capèls ? Perqué ? Que cal conéisser ? Que ditz lo capelièr de son passat ? Cossí trabalha ara ? Quas avantatges i vei ? Que ne pensatz ?

Los escolans tornaràn emplejar lo passat compausat vist dins l'unitat 4.

Introduzir dins lo comentari de vèrbs en *-ir* :

que causís de privilegiar lo capelièr per vendre sos capèls ?

Causís de parlar de son experiéncia personala passada, de sa formacion. Parla d'el, de son viscut, per se mostrar mai pròche dels cromptaires. Se mentís, degun o sap. Decidís de parlar d'el.

Comparar amb l'estil de las publicitats actualas.

Activitat possible : causir de publicitats actualas qu'agradan als escolans e las botar en occitan.

Paginas 70-71

Un dessenh, un encart de publicitat d'un submercat, un artisan au trabalh, una situacion de crompas dins una seccion de cauçaduras d'espòrt d'un grand magazin, offerisson mantuna situacion per far parlar las escolans, en situacion de descubèrta, de re-investment o d'evaluacion.

Lo dessenh de Pelut p. 70

Se pòt far descriure : la botica, los personatges ; se pòt far comentar çò que dison, çò per vendre... e far trobar una conclusion o una seguida a l'istòria.

La frasa dins 6 lengas p. 70

Quala es la natura del document ? Es un tròç d'una publicitat distribuïda dins las boïtas de las letras a Agen.

En qualas lengas es escricha ? Las lengas son : lo francés, l'occitan, lo portugués, lo castilhan, l'italian, e l'arab.

Es una situacion ideala per sollicitar las coneissenças d'escolans que coneisserián diferentas lengas romanas. Se farà observar çò parièr, çò diferent.

Per lo nivèl 2, se remarcarà particularament l'expression de l'injoncion per l'imperatiu en francés, occitan, castilhan, italian e per l'infinitiu en portugués ; e mai la persona de cortesia, la cinquena en general (vos) mas la tresena del singular en castilhan e lo subjunctiu.

Lo talhièr del cordonièr p. 71

Rampelar l'etimologia : en occitan e en francés aquel mot ven de Córdoba, ciutat d'Andalusia ; mentre que *cordonièr* se ditz « zapatero » en castilhan, mot format sus « zapato », la cauçadura. Aqueste mot rampèla l'occitan *sabatièr*, format sus *sabata*, que designa coma en castilhan lo que fabrica de sabatas o cauçaduras. En òc, s'emplèga tanben lo mot *pegòt*, format sus *pega*, matèria fòrça utilizada per petaçar los solièrs.

Sus la fòto : *que fa lo cordonièr ? Perqué i a de cauçaduras davant el ? Que se vei darrièr el ? Vos arriba de far petaçar de sabatons ? Los fasètz petaçar o ne cromptatz de nòus ?*

Las cauçaduras d'espòrt p. 71

Se demandarà de respondre a las questions : *Que ? Qui ? Onte ? Perqué ? Cossí ?*

Aquí los escolans podran far dialogar la maire e lo filh que son benlèu pas d'acòrdi sus lo modèl de crompar (trobar los arguments d'una e de l'autre). Serà una bona escasença de reactivar (o d'utilizar en evaluacion) lo vocabulari e las estructures vistes dins lo dialòg.

Una comparason tanben entre las doas fòtos permetrà de discutir de dos biaisses de se vestir, e de dos biaisses de considerar lo produch mercandizat.

Paginas 72-73

Las tres fòtos d'aquela dobla pagina fan referéncia al comèrci de la pesca, als peisses.

Pagina 72

La descripcion de cada fòto se pòt far a despart, mas totas doas presentan una situacion de venda.

La criée à Marseille

La fotografia es presa sus lo port vièlh : aquí lo peis es vendut a l'enquant, tanlèu sortit de la barca, directament per lo pescaire o mai sovent per sa femna.

Situacion de cròmpa-venda sus un mercat : parlar de las personas, de lor actitud ; donar qualques noms de peisses (la sarda, la daurada, lo baudròl, la palaiga, lo vairat, lo lop...). Evocar lo biais que las peissonières apèlan la practica e fan l'elògi de lor peis (« Il est pas beau, mon poisson ? » trasposicion de l'occitan : *Es pas polit, mon peis ?*)

La Madraga

Pausar las questions fundamentalas : *qui ? que ? onde ? cossí ? perquè ?* Aquí son de pescaires que vendon lo peis dins sa quita barca, tanlèu tornats al pòrt. Remarcar la romana per pesar.

Aqueste tip de comercializacion dirècta es al jorn d'uèi marginal. Lo mai sovent, los peisses son condicionats sus lo batèu e venduts a l'enquant directament a de grossistas que s'encargan de la distribucion. L'essencial del peis consomit en França, ven de l'Atlantic. Mas los estatjants dels pòrts mediterrànèus aiman mai lo peis de la mar. Lo primièr pòrt de pesca sus la Mediterranèa es Seta.

Pierre Brun, scène de marché à Bordeaux, p. 73

Aquarèla 34 cm x 50 cm.

L'autor, Pierre Brun (1764-1856) es conegut per sas pinturas de la vida bordalesa.

Questionar sus lo luòc ont aquò se passa, probable : lo pavat caladat, las tendas (mena de grands parasòls) al rèire plan, la boina al primièr plan.

Far descriure sus aquel fons de mercat pintoresc, al biais de las pintruras anglesas de la meteissa epòca, la scèna burlesca que fa lo centre del tablèu : una femna gròssa, amalugada, se clina en abans cap a una altra qu'insolenta e amenaça, mòstra son botelh dins lo moviment, e l'autra rebeca, s'apara dels carpans amb lo braç. Una de las peissonières ten una lampresa (mena d'anguila) a la ma ; dins la banasta, d'alausas. Al primièr plan a gaucha, dos pòrtafaisse de bon

conéisser mercé a lor capèl, son a jogar qual l'emportarà. Dins lo recanton a drecha, la que vend los uòds crenta per sa merça. Las sirventas agachan ; lo sergent de vila que pòrta la cocarda tricolòra sus lo bicòrna sembla de se demandar s'a d'intervenir. Un canhòt escampa d'aiga contra la boina.

Es encara un afar de peis, probable, mas aqueste còp es una garrolha entre peissonières qu'an la reputacion d'èsser plan maissudas. De fach son representadas a cridar coma de peissonières, se carpinhan, s'insolentan, encara se tustan pas, mas s'esbracejan fòrça, e fan rire... Se pòdon far trobar de frases pronunciadas per las doas femnas (aquò demanda de vocabulari !), mas tanben per d'autres personatges del tablèu. Comparar los vestits de las femnas amb los de la joventa de la pagina 144 del libre e l'escolan (a pauc pres lo meteis periòde). Aquesta illustracion es de comparar amb lo tèxt de Mèste Verdié *Cadichoune é Mayan, ou les doyennes des fortes en gule daou marcat* e particularament amb la gravadura de l'edicion de 1819 de la pèça, fòrça populara a Bordèu. Dins aquesta garrolha entre *recardeyres* (vendeiras al mercat), Verdié fa mòstra, justament, d'una lenga saborosa e populara, plan vèrda per l'escasença...

Lampresas e alausas, peisses sasoniers que tòrnan montar Garona a la prima, apartenon a la gastronomia bordalesa.

Veire

Philippe GARDY, *Donner sa langue au Diable*, Fédérop, 1990, p. 153-158.

Documents complementaris.

6. Exercici de revirada

Revirar en emplejar los verbes donats per dialecte

Gascon

Causir, patir, enjoenir, sentir, sortir

Las practicas que causeishen las lors botigas.

Que pateishen de la prova e de la calor.

Los sons sovièners de mainat que l'enjoeneishen.

Que sentim l'aire de la mar portat peu vent.

Lo monde que sòrten per carrèra.

Lengadocian

Causir, patir, rejovenir, sentir, s'emplir

Las practicas causisson lors (ou sas) botigas.

Patisson la polsa e la calor.

Sos sovenirs d'enfança lo rejovenisson.

Sentissèm l'aire de mar portat per l'aura.

Las carrièras s'emplisson (o s'emplan) de mond.

Lemosin

Chausir, patir, rejovenir / rejoindre, sentir, s'emplir. Lo vèrb *sentir* a pas d'infixe *-iss-* en lemosin.

Las practicas chausissen lors boticas.

Patisson la pouvera e la cholor.

Sos sovenirs d'enfança lo rejovenisson / rejounnissen.

Senem l'aer de la mar portat per l'aura.

Las charrieras / ruas s'emplissen (o s'emplan) de monde.

Provençau

Chausir, patir, rejovenir, sentir, s'emplir

Las practicas chausisson sas botigas.

Patisson la posca e la calor.

Sos sovenirs d'enfança lo rejovenisson.

Sentèm l'aire de la mar portat per l'aura.

Las carrièras s'emplisson de mond.

7. Suggestions d'activitat

Demandar als escolans de fotografiar de situacions actualas de scènas de mercat, de cròmpa (de far amb d'aparelhs numerics se n'i a dins l'establiment a lor disposicion), dins de magazins, defòra sus los mercats, dins de burèus (dins l'immobilièr, las asseguranças), puèi lor escambiar lors fòtos en classa (tiratge papier sus l'ordinador, o en projeccion) per far de supòrts d'expression novèls. Una grasilha comuna d'evaluacion serà utilizada, donada pel professor, e/o facha per la classa. Tanben un sol grop de dos pòt èsser encargat de far las fòtos.

Se pòt tanben demandar de fotografiar, o de relevar, las referéncias a l'occitan, lenga e cultura, dins las botigas, ensenhas, reclamas, presentacions de veirinas eca... Remarcaràn lo nombre d'entrepresas *occitanas*, *d'òc*, endacòm mai trobaràn d'autres apelacions... e serà l'escasença de s'interrogar sus los diferents noms de la lenga en usatge dins lo francés.

8. Documents complementaris

Qualques vèrbs suplementaris a infixe *-iss-* en lemosin

Aclapir (affaisser, aplatir, écraser en étalant), *s'aclapir* (s'accroupir), *chabir* (contenir), *crubir*, *escupir*, *espelir*, *fruncir* (froncer), *reüssir*, *sasir*, *patir*, *lusir*, *sasir*.

■ Miréio Provençau

Met soun faudau ; sus la peitrino
De soun fichu de mousselino
Se croso' à pichot ple lou vierginen teissut ;
Mai soun capèu de Prouvençalo,
Soun capeloun à grandis alo
Pèr aparar li caud mourtalo,
Oublidèt, pèr malur, de s'en curbi lou su...

Frédéric MISTRAL, *Miréio* Cant VIII

■ Cadichoune é Mayan Gascon

Vaquí un passatge de *Cadichoune é Mayan, ou lés doyennes des fortes en gule daou marcat*.

Lo professor ne podrà legir de tròces, amb l'intonacion ! e far notar qualques epitètas : *pè de canard*, *ors abilhat*, *esquina de camèl*, *figura de papièr*...

Cadichoune

Dis doun, pé de canard, bouchoun émpaquetat,
Portrait à fa caga, gros fagot estripat,
Taille de porte-feych, grosse tour, citadelle,
Mentoun aou mus d'esclop, naz de Polichinelle !
Ma foey, as bien résoun de parla de baoutat !
Gueyte aquets uils brillants : tant baou dos uils de gat.
Tourne-té pre darey. Ah ! la charmante done !
A l'esquina tournade én forme de colonne ;
Tan badré, sus ma foey, beyre un ours habillat.
Ah ! lou jolít boucin ! és propre é délicat.
Baey-t'én, pudes aou bouc, baey te catcha, negresse !

Mayan

Tu, me feras catcha, dis, madame sans graisse !
Oh ! ma foey, per aco, n'as assez lou fiou !
Gueyte aquet mus de boey, n'a ni poupes ni quiou.